

Köy Enstitüleri

ISSN: 1304-0227

İki Ayda Bir Yayınlanır.

Sayı 19 / Mart-Nisan 2010

Yönetimden

Bültenimizin Mart-Nisan sayımızla yeniden karşınızdayız. Bültenimizi hazırlarken birtakım değişiklikler yaptık. Bu sayı köy enstitüleri ağırlıklı hazırlandığı için sayfa sayımızı artırdık. Bülteni hazırlama kurulu oluşturduk. Kimi yanlışlıkları ve hataları önlemek için bülten çıkmadan birkaç kez bu kurul tarafından gözden geçirilecek. Bu kurul; yönetim kurulu adına Erdal Atıcı, Yüksek Köy Enstitüsü Mezu- nu Mustafa Aydoğan, felsefe öğretmeni Zarife Sakar- ya arkadaşımızdan oluşuyor...

Köy Enstitülerinde uygulanan eğitimin doğru olarak günümüze taşınması konusunda üzerine düşen tarihi görevi bugüne kadar titizlikle yerine getiren Vakfımız, bugün de kuruluş amaçları doğrultusunda bu görevini ve sorumluluğunu yerine getirmek için çalışıyor. Tonguç'un çocukları olmanın, boş konuşmaktan, kavgadan, kısır söz dalaşından çok, arı gibi çalışarak temel yapıtlar üretmek olduğunu düşünüyoruz. Bugüne kadar köy enstitüleri konusunda 21 temel yapıt ortaya koyan Vakfımız; "Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 70. Yılına Armağan" olarak iki yapıt daha hazırlayarak, birinci elden kaynaklarının sayısını 23'e çıkardı.

İlk kitabımız; Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı'nın köy enstitülü ve köy enstitüsü düşüncesine katkı sağlamış 12 öğretmenimizle yaptığı uzun söyleşilerden oluşan "Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar" adlı kitabı, ikincisi, **Mustafa Aydoğan ve Erdal Atıcı**'nin birlikte hazırladıkları "TBMM Bütçe Görüşmelerinde ve Şura Toplantılarında Köy Enstitüleri (1935-1954)" adlı yapıt...

"**Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar**" **Erdal Atıcı**'nin köy enstitülü öğretmenlerimizle yaptığı söyleşilerin birinci kitabı olarak çıktı. İkinci kitabın hazırlıkları da sürüyor... Kitapta köy enstitülü öğretmenlerimizin yetişmesi, enstitüdeki öğretmenleri, enstitüde yaşadıkları değişim, öğretmenlik yılları, yaşadıkları çileli ve güzel yaşam, eğitimin bugün içinde bulunduğu acınası durum, gençlere önerileri üzerinde konuşuluyor... Eğitimcilerin, eğitimle ilgilenenlerin, nereden nereye geldik diyenlerin mutlaka okuması gereken bir yapıt...

Mustafa Aydoğan ve Erdal Atıcı'nin birlikte hazırladığı "**TBMM Bütçe Görüşmelerinde ve Şura Toplantılarında Köy Enstitüleri (1935-**

1954)" adlı yapıt uzun ve titiz bir hazırlık döneminden sonra ortaya çıktı. Kitapta köy enstitülerine giden süreçte birçok eğitimcinin görüş ve düşünceleri TBMM ve şura tutanaklarından okuyucuya aktarılıyor. Kitabın baskısını Karacan Dershanelerinin sahibi Hasan Karacan üstlendi. Kendisine böylesine önemli bir katkıdan dolayı teşekkür ediyoruz.

"**TBMM Bütçe Görüşmelerinde ve Şura Toplantılarında Köy Enstitüleri (1935-1954)**" adlı yapıtımıza, 1951 yılında ülkemizde komünist faaliyetlerle ilgili yapılan "Gizli Oturum"un Köy Enstitüleriyle ilgili bölümünü de aldık. Böylece gizli oturumda yapılan ve çok az kişinin bildiği konuşmalar 60 yıl sonra ilk kez gün ışığına çıkmış oldu. Bu nedenle yapıtın çok ilgi göreceğini düşünüyoruz... Yalnızca bu değil, köy enstitülerinin kuruluşundan yıkılışına kadar olan süreçte kimlerin nasıl tavır aldığı ya da tavır değiştirdiği, kimlerin hangi iftiraları attığı, kimlerin kuruluşu ve yıkılışı desteklediği görülmektedir. Tarihin en büyük yararı gerçeklerin tüm çıplaklığıyla ortaya konulmasından sonra ders alınmasını sağlayabilmesidir.

Bu kitabımızla çok önemli bir kaynak daha köy enstitüleri üzerinde çalışma yapacakların, konuşacakların, yazacakların hizmetine sunulmuş olmaktadır.

Nisan ayı içinde birçok yerde, köy enstitüleri etkinlikleri yapılacak. Vakfımızdan haberler bölümünde bir kısmının ayrıntılarını bulacağınız 70. yıl etkinlikleri yıl boyunca sürecektir.

17 Nisan'da Ankara'da, Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'ndeki etkinliğimizin başlığı; "Köy Enstitüleri Eğitiminden Geleceğin Eğitimi-ne..."

17 Nisan akşam saat 19.00'da Çankaya Belediyesi Vedat Dalokay Kokteyl Salonunda "Geleneksel Köy Enstitüler" yemeğimiz var. Zeliha Kana- lıcı ve Mahmut Makal'a Vakfımızın Eğitim Emek Ödülü'nün de verileceği geceye tüm gönül dostlarımızı bekliyoruz... (Davetiyeleri Vakfımız merkezinden edinebilirsiniz.)

Mayıs-Haziran sayımızda görüşmek dileğiyle...

Köy Enstitülerine Yaklaşım

Pestalozzi'nin Üç Katlı Evi (Halkçı Eğitim)

Pestalozzi (12 Ocak 1746-17 Şubat 1827) İsviçreli eğitimci. Pedagoji tarihinde 'Modern ilkokulun babası, toplumsal eğitimbilimin kurucusu' diye tanıtılır. Türkiye'de eğitimciler dışında pek tanınmaz. Okulların öğretim yöntemini şöyle eleştirir: İsviçre okullarında her şey öğrenicilere ezberletiliyor, manası anlaşılmadan ezberlenen şeylere de bilgi deniyor.

Toplumsal olaylara ilgi duyan biri. İsviçre'deki sosyal durumu, halkın ne halde olduğunu anlatmak için şu tabloyu çizer: "Halkı ve toplumu tanıdım tanıyalı bunların halini büyük bir eve benzetirim. Bu evin üst katı ustaca yapılmış, her yönden parlak bir duruma getirilmiştir. Fakat o katta pek az insan oturabilir; orta katta oturanların sayısı oldukça çoktur; yalnız onların insanlığa yakışacak bir şekilde üst kata çıkabilmeleri için gereken merdivenler bulunmadığından bu kattakiler herhangi bir ihtiyaç ve zaruret dolayısıyla yukarıya çıkmak isterlerse oraya doğru uzatılmış birkaç merteğe hayvanlar gibi tırmanarak çıkmaya uğraşırlarsa da bunlar görülünce ellerine vurularak aşağıya düşürülürler. En alt katta, güneşten ve havadan en üst katta oturanlar gibi faydalanmak hakkına sahip, sayısı belli olmayan insan sürüleri oturur. Bunların oturdukları kat penceresiz duvarlarla sarılıdır, pencere yerine duvarlara birkaç delik açılmıştır. Bu katta oturmaya mahkum yaratıklar, yalnız korkunç karanlık içine terk edilmekle yetinilmemiş en üst kattakilere bakıp onları görmemeleri için zavallıların gözleri türlü bezlerle sınıksı bağlanmış.

Pestalozzi'nin kendi toplumunu tanıdığı Türkiye'nin Osmanlı'dan devraldığı topluma hayli benzemektedir. Köy enstitüleri hareketi ile yapılan Pestalozzi'nin evinin katları arasına merdiven kurmak, mümkün olduğunca üst kattakilerin engellemelerine mani olmaya çalışmak, alt kattakilerin kaldığı bölümün duvarlarını açarak ve orada yaşayanların gözlerindeki bağları çözerek dış dünya ile ilişkilerini kolaylaştırmaktır. Bunu yapabilmek için öncelikle hiç değilse ilköğretimin yaygınlaştırılması gerekiyordu. Ama köylerde işe başlamada geç kalın-

dı. 1930'larda asıl derdin köylerde olduğu anlaşılmış ve köy enstitüleri ile yaranın üstüne cesaretle gidilmiştir.

"İlköğretim meselesinde sıra, yoksul ve toplumun en ağır yükünü taşıyan halkın çocuklarını okula kavuşturmaya gelmiştir." der Hakkı Tonguç. Halk sözcüğü ile sözcüğün burada geçen anlamını anlıyoruz. Yoksul, toplumun en ağır yükünü taşıyan kesim. Köy enstitüleri işte bu kesimi hedef kitle, öncelik verilmesi gereken kitle olarak düşündü; planını yöntemini ona göre yaptı. Plan uygulanırsa alt kattakilerin üst katlara çıkabilmeleri kolaylaşacaktı ama üst kattakilerin rahatı kaçabilecekti.

Üst kattakiler yakın geleceği gören insanlardı. Merdivenin kurulmasına olanak yaratacak araçların hazırlanmasını engellediler. Köy enstitülerinin bu halkçı görüşü gündeme girmeseydi kapatılmazlardı.

İlköğretimi olmayan memlekette ortaçağ idaresi bütün şekilleriyle devam eder. Resmî kanunlar ne derlerse desinler, ne haklar vatandaşlara tanınırsa tanınsın hiç olmazsa ilköğretim derecesinde bilgi olmazsa, haklar ve vazifeler canlanmaz, gönüllere ve yüreklere girip yerleşmez. Bilmeyen siyasi ve ekonomik kudret sahiplerinin elinde ortaçağda olduğu gibi köle hayatı sürer. Asıl acıklı olan taraf da bilmeyen, kendi düşkün ve köle hayatına karşı duygusuz ve kayıtsız kalır... İlköğretim davası, insan olmak, millet olmak davasıdır.

*İnönü, Ulus Gazetesi
18 Nisan 1945*

Köy Enstitüleri

Bülten'in bu sayısı köy enstitüsü ağırlıklı olarak çıkmaktadır. Bu vesile ile sistemin ana başlıklarına kısaca değineceğiz. Okuyan genç arkadaşlarımızın değinilen özelliklerin ayrıntıları üzerinde çalışarak bilinçli söz söyleme, yazı yazma özelliği kazanabileceklerini düşünüyoruz. Artık doğru fikir edinme için asıl kaynakların çoğunun hazır olduğu söylenebilir. Bu kaynaklar Vakfımızdan sağlanabilir.

Kuruluş Götüren Saptamalar: İlköğretimin önemini ve eksikliğini bilen Atatürk 11 Haziran 1935 tarihinde eğitimci olmayan asker kökenli Saffet Arıkan'a Milli Eğitim Bakanlığı görevini verirken ona ilk iş olarak ve kısa sürede ülkenin ilköğretim sorununu çözmesi direktifini verir. İlk görev ilköğretim olunca, bu işten anlayan İ. Hakkı Tonguç işin başına getirilir. Çözülme istenen soruna, doğru çare bulabilmek için, o sorunun, o günkü durumunun, nasıl olduğunun bilinmesi gerekiyordu. Araştırması yapıldı. Aşağıdaki ve benzeri gerçekler ortaya çıktı.

1 – Türkiye'de 40.000 kadar köy vardır, bunun 35.000'i okulsuzdur.

2 – Kentlerde çocukların % 75'i ilkokullara gidebilirken köylerde bu oran % 25'dir.

3 – Türkiye nüfusunun % 80'i köylerde yaşamaktadır. Öyleyse işin ağırlığı ve çözümü zor olan köylerdir.

4 – Köylerin sorunu sadece okul ve öğretmen eksikliği değildir.

5 – 40 bin köyün 32 bininin nüfusu 400'den azdır. Böyle köylerde ilkokul çağındaki (7-12 yaş) çocuk sayısı en çok 40 olacaktır.

6 – Mevcut öğretmen yetiştirme sistemiyle sadece öğretmen eksikliği giderilmek istenirse bu 80-100 yıl sürebilir.

7 – Mevcut öğretmen okulları köyler için yararlı öğretmen yetiştirememektedir. Köye giden öğretmen köyde ileriye doğru değişme sağlayamamaktadır. Üstelik köyde uzun süre kalmak istememektedir.

Önce halledilmesi gereken iki sorun vardı:

1 – Yeteri kadar öğretmen yetiştirilmesi,

2 – Yeteri kadar okul yapılması.

Öğretmen Yetiştirilmesi: Öğretmen yetiştirilmesi daha uzun süre gerektirdiğinden önce ona başlandı. Türkiye'nin bir gerçeği az nüfus-

lu köy sayısının çok olmasıydı. Buralara klasik, geç yetişen öğretmen verilmesi düşünülürse geç sıra gelirdi. Buralardaki çocukları uzun süre cahil bırakmak çok haksızlık olurdu.

Eğitmenler yoluyla süre kısaltılabilirdi. Okur yazar köy gençlerini kısa süreli kurslardan geçirecek kendi köylerinin öğretmenini (eğitmeni) yapılıması uygun görüldü. Açılacak okullar üç yıllık olacaktı. Üç yıllık eğitimli okulu bitiren çocuklar 4., 5. sınıflarını yakınlardaki daha büyük bir köyde açılacak pansiyonlu veya pansiyonsuz bölge okullarında okuyacaklardı.

Köy Enstitüleri: Asıl öğretmen yetiştirilmesine de hemen başlandı. Köyler için açılması düşünülen öğretmen okullarının niteliğine karar verilebilmesi için 1937/39 yılları arasında deneme niteliğinde dört köy öğretmen okulu açıldı. Eskişehir'deki Çifteler (1937), İzmir'deki Kızılcıllu (1937), Kırklareli'ndeki Kepirte (1938), Kastamonu'daki Göl (1939). Bu okullarda uygulanan deneyimlerden de yararlanılarak köy enstitüleri açılmaya başlandı (17 Nisan 1940). 1946 yılına kadar 20 yerde açıldı.

Kızların Eğitimi:

Köy enstitüleri kurulurken üzerinde çok düşünülen bir sorun kızların eğitimi idi. Kız çocuklarının okula gönderilmesi konusunda aileler daha çekingen davranıyordu. Eğitim görme bir haktı ve herkes içindi. Kızlar da bu haklarını kullanabilmelilerdi.

İsmail Hakkı Tonguç kızların eğitimine temel olacak ilkeleri şöyle dile getiriyordu :

1. "Köyde ailenin canı annedir... Onun görevi, erkeğinden daha sert ve çok cihetlidir... O, doğduğundan itibaren evin ve işin başındadır. Çocukları koruyucu; ailenin düzenini, geçimini temin edici öge odur... Ülkümüz diri, canlı, eve ve ocağa bağlı, işsever kızlar yetiştirmek olmalıdır."

2. "...Normal koşullara uygun olarak gelişen kadın-erkek hayatını köy enstitülerinden fişkırtmamız gerekir. Erkek arkadaşlarıyla bir sofrada gülerken, şakalaşarak yemek yiyemeyen kız öğrencilerin ya da öğretmenlerin ya da öğrencilerin hayatı ileri ve normal bir hayat değildir. Geri bir hayat tarzıdır. Kadın erkek her türlü şartlar içinde haysiyetlerini kendi kendine koruma-

yı bilmelidir. Bunu onlar hesabına başkalarının yapması hem ayıp hem de gerilik alametidir. Hayattan kaçmak hüner değildir...”

Tonguç için köy kızlarını tıpkı erkek çocuklar gibi okutmak çok önemlidir. Bunun önemini bildiği için köydeki öğretmenlere yazdığı mektuplarda kız çocuklarının okula devam etmelerini sağlamalarını, karşılaştıkları güçlüklerden yılmamaları gerektiğini vurgular.

Köylerde kızlar okula gönderilmiyordu. Enstitüye gidecek uygun koşulları taşıyan kız öğrenci sayısı oldukça azdı. Köy enstitülerine erkek öğrenciler sınavla alınırken, kız öğrenci bulunamıyordu. Bu nedenle yanında bir kız öğrenci getiren erkek öğrencinin enstitüye sınavsız alınması uygulaması bile başlatıldı. Böylece kızların enstitüye getirilmesinin hem kolaylaştırılması hem de ulaşılamayan kızların adeta keşfedilmesi sağlanıyordu. Buna rağmen enstitülerde kız öğrenci sayısı erkeklere oranla hayli azdı. 1944-1945 öğretim yılında 12.761 erkek öğrenci enstitülerde öğretim görürken, ancak 1.475 kız öğrenci öğrenim görebilmekteydi. 1946'dan sonraki olumsuz yaklaşım nedeniyle 1950'de kız öğrenci sayısı 721'e düştü.

Bölgesellik: Köy enstitülerinin klasik öğretmen okullarından farklı özellikleri vardı. **Köy enstitülerinin bölgesel kurumlar oluşu** onların önemli bir özelliği idi. Köy enstitülerini bölgesel kurumlar olarak düşünüp yapılanmayı ona göre planlamak Türkiye eğitim sistemine yeni getirilen bir uygulamadır, bir ilktir. Klasik sistemde bakanlıkça, valilikçe, milli eğitim müdürlüklerince yapılması öngörülen birçok görev köy enstitüleri müdürlüklerine aktarılmıştır. Böylece işlerin kırtasiyeciliğe boğulmadan, çabuk bitirilmesi imkanı doğmuştur.

Türkiye, 3-5 ilden oluşan köy enstitüsü bölgelerine ayrılıyordu. Başka bir ifadeyle ülkede kaç enstitü varsa ülke o kadar bölgeye ayrılıyordu.

Her enstitü öğrencilerini, bölgesi köylerinden alıyor, mezunlarını bölgesi köylerinde görevlendiriyordu.

Genel planlama uyarınca her enstitü 1955-56 öğretim yılına kadar okulsuz köy, öğretmen-siz okul kalmaması doğrultusunda bölgesinin planlamasını yapardı. Her yıl kaç öğretmen ve öğ-

retmen adayı alacağını, kaç mezun vereceğinin, hangi köyde hangi yıl okul açılacağını planlamasını kendisi yapardı.

Mezun ettiği öğretmenlerle ilişkisini kesmiyor, devam ettiriyordu. Onlara her türlü yardımı yapmak, onları iş başında yetiştirmek asıl görevlerindendi. Mezun ettiği öğretmenlerin başarılı, başarısız oluşlarından birinci derecede sorumluydu.

Köy enstitülerinin başka bir özelliği, yeni getirilen sistemle, eğitim haklarını kullanmanın köy çocukları için daha çok yaygınlaşmasıydı.

Okul Yapımı: Köy enstitüleri mezun vermeye başlayınca köylerde okul ve öğretmen evi yapımı gündeme geldi.

II. Dünya Savaşı'nın sıkıntıları ülkenin her yerinde hissediliyordu. Silah altındaki asker sayısı ve bütçeden savunmaya ayrılan pay artmıştı. Sanayi yatırımları ertelenirken, tarımsal üretim gerilemişti. Bu koşullarda devletin köylere okul yapması neredeyse olanaksızdı.

Ya bu koşullar saptanıp, şikayet edilecek, beklemekten başka çaremiz yok denecek ya da köylü kendi derdine kendisi çare olacaktı. Köylü zaten birçok işini İMECEyle çözüyordu. Şimdi aynı yolu neden kullanmasındı. İmecenin koşulları 4274 sayılı yasanın 25. maddesi ile belirlendi. Çalışmaya engel geçerli bir özrü olmayan 18-60 yaş arasında köylüler yılda 20 gün çalışarak işgücü katkısı yapabilirlerse bu sorun çözülebilirdi. Karar öyle çıktı.

Bu imece usulü daha sonra köy enstitülerini kapatmak isteyenler tarafından propaganda aracı olarak kullanıldı. Sanki yapılan iş köylünün yararına değildi. Köylü belki de ilk kez kendisi için, çocuklarının yarınları için bir şeyler yapmıştı. Ama propagandalara çabuk aldandı. Kurulan tuzağa kolayca düştü. Elleriyle yeşerttikleri aydınlanma çınarlarının kurutulmasına izin verdiler. Çocuklarının geleceğinin yok edilmesine seyirci kaldılar. Çalıştık, zorluk çektik ama kendimiz için yaptık diyemedikleri gibi, bize yaptırmadınız ama siz de yapmadınız, neden diye de sormadılar, soramadılar, sormuyorlar.

Köy Kalkınması: Köy enstitülerinin aynı zamanda köy kalkınma projesi olarak düşünülmesi onların farklı özelliklerinden birini teşkil eder. Bazı köy enstitülerinde 1943'ten itibaren

sağlık kolları açılmaya başlandı. Köyler için sağlık memuru ve ebe yetiştirilecekti. 1952'de kapatılıncaya kadar 1599 sağlık memuru yetiştirildi. Böylece 20 bine yakın köyün ilk kademe sağlık sorunu çözülmüş oldu.

Köy enstitülerinin öğretim programlarında tarım ve teknik derslerin oluşu, öğretmeni okul dışı bazı konularda görevli saymak da enstitülerin toptan kalkınma projesiyle bağlantısından dolaydır. Köy enstitülerinin kent içlerinde değil bir köy yakınında kurulmasının bir nedeni tarım derslerinin uygulamalı, üretim amaçlı yapılabilmesi için geniş arazilere sahip olması gereğidir.

Köy enstitülerinde uygulanan öğretim yöntemleri de farklıydı.

Öğretim Yöntemleri: Köy enstitülerinde klasik öğretim yöntemlerinden vazgeçilerek, demokratik eğitim, laik eğitim, üretim amaçlı eğitim, araştırmaya, soru sormaya yönelen eğitim, yaşam boyu eğitim, çok amaçlı eğitim ilkeleri yaşama geçirildi.

Köy enstitülerinde öğrenciler demokrasi eğitimini bizzat yaşayarak alıyorlardı. Enstitüde eğitim gören tüm öğrenciler, okulun işleyişiyle ilgili tüm konularda düşüncelerini açıklayabiliyor ve seçtiği temsilciler aracılığıyla kararlarını uygulatabiliyordu. Küme başkanları, okul başkanı bu süreçte etkin roller üstleniyorlardı. Cumartesi günleri düzenlenen toplantılarda okulun tüm yönetici ve öğretmenleri, öğrencilerle birlikte işlerin düzenli yürümesi için görüş ve düşüncelerini ortaya koyuyor, gerekirse öğretmen ve yöneticileri bile eleştirebiliyorlardı.

Köy enstitülerinde eğitim üretim amaçlı olarak yapılıyordu. İş içinde, iş aracılığıyla, iş için eğitim ilkesiyle yetişen öğrenciler, mezun olup atandıkları köylerde öğrendiklerini köylüye öğreterek, köyün ekonomisine katkı sağlıyorlardı.

Köy enstitüleri öğrencileri soran, soruşturan, araştıran bir eğitim sisteminden geçmişler, enstitüde yalnız abece öğrenmemişler, hayatın her alanına ilgi duymuşlar, araştırarak kendilerini geliştirmişlerdir.

Köy enstitülerinde önem verilen ilkelere biri, öğrencilere mutlaka okuma alışkanlığı kazandırmaktı. O nedenle daha enstitüler kurulurken çadırlarda kitaplıklar oluşturulmuş, öğrenciler kitapla beslenmişlerdir. Okuma alışkanlığı

ile öğrencilere yaşam boyu öğrenme olanağı sağlanmıştır. Okuma alışkanlığı olmayan öğretmenin birkaç yıl içinde bildiklerini unutacağı ve köylüler gibi yaşamın içinde kaybolup gideceği bir gerçektir. Okuma alışkanlığı olan öğretmen hem mesleği ile ilgili gelişmeleri yakından izleyecek, hem de ülke ve dünya sorunlarını bilecektir. Kendini sürekli yeni bilgilerle donatan öğretmenin köyün önderi olma özelliği hep en iyi biçimde sürecekti.

İnsanların farklı yeteneklerinin olduğu bir gerçektir. Köy enstitülerinde bu gerçeğe uygun çok amaçlı eğitim ilkesi uygulanmıştır. Bir insan resimi iyi yapamayabilir ama çok güzel halk oyunu oynar, ya da çok güzel duvar örer. Bu nedenle enstitüde öğrencilerin yetenekleri ortaya çıkarılarak bu yetenekleri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Köylerde eğitimli, öğretmenli okullarla köylerin ilköğretimi geniş çapta çözülmüyordu. Köy enstitüleri yoluyla da köy çocuklarının ortaöğrenime geçebilmeleri yolu açılıyordu. Köy çocuklarının yönetime daha etkili ortak olabilmeleri için yükseköğrenime de geçebilmeleri gerekiyordu. Üstelik köy enstitülerine öğretmen bulma güçlüğü çekiliyordu. Öncelikle bu iki amaç için sistemin yükseköğrenim ayağı olarak Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde Yüksek Köy Enstitüsü açıldı (1942). Yüksek Köy Enstitüsüne sadece köy enstitülerini bitirenler alınıyordu. Girebilmek için enstitü öğretmenler kurulunun uygun görmesi, yapılacak sınavlarda başarılı olunması gerekiyordu. Yüksek Köy Enstitüsü en az üç yıl süreliydi ve öğrenciler sekiz konuda uzmanlaşıyorlardı. Yüksek Köy Enstitüsü enstitülerin beyni olarak tanımlanıyordu.

Kapatılma: Köy enstitüleri ve Yüksek Köy Enstitüsü açıldı. Açılırken çok itiraz olmadı ama herkesin, özellikle Meclistekilerin hepsinin sorunu gönülden desteklediği söylenemezdi. Doğrudan olmasa bile dolaylı karşı koymaları vardı. 1945 yılında çok partililik kararı alınınca kapatma fikri ağırlık kazanmaya başladı ve süreç başlatıldı. 1946 seçimlerinden sonra da hız kazandı. Önce düzenleme havası yaratılmış izlenimi verildi. Köy enstitülerini köy enstitüsü yapan özellikler değiştirildi. Önce köy enstitülerinin beyni sayılan Yüksek Köy Enstitüsü kapatıldı.

dı (1947). Süreç 1954’de adları değiştirilinceye kadar sürdü.

Köy enstitüleri en çağdaş yanları eleştiri konusu yapılarak kapatılmıştır. (Halkçı eğitim, üretici eğitim, karma eğitim, düşünce özgürlüğü, demokratik eğitim ve iş içinde eğitim yöntemi uygulaması v.b.)

O yıllarda köyde yaşayan, nüfusun % 80’ini oluşturan ve ihmal edilmiş kitlenin uyanması, bilinçlenmesi, yönetime ortak olabilmesi istenmiyordu. Kapatılışın özeti bu.

Sonuç ve çıkarılabilecek dersler:

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra 87 yıl, bir eğitim ve kalkınma seferberliği eylemi olan köy enstitülerinin kapatılışından sonra 60 yıldan fazla bir süre geçtiği halde hala az gelişmiş, gelişmekte olan ülke konumunda oluşumuz acı ama gerçek. Gelir dağılımında dünya uluslarının en geri sıralarında yer almaktayız. Üretim ve üretici ihmal edilmiş, emeksiz gelir sağlamak amaç haline getirilmiş, bu yolla zengin olanlarla emeğiyle geçinmeye çalışanlar arasındaki gelir katsayısı binlerle ifade edilir hale gelmiştir. Ulus bütünlüğü tartışılır olmuş, bölgeler arası dengesizlik giderilememiştir.

Köy enstitüleri ile insan yetiştirme düzeninin büyük ölçüde yoluna girdiği, kapatılmalarının da bugünkü bozuk düzenin başlıca nedeni olduğu son yıllarda sık sık söylenir, yazılır oldu. Böyle ya da buna yakın düşünenlere göre aşağıdaki saptamalar doğrudur:

1 – Köy enstitüleri devrim ilkelerini geniş halk kitlelerine ulaştıracak kurumlar olarak açılmışlardır.

2 – Köy enstitülerinde uygulanan yöntem ve örgütlenme modeli Türkiye koşullarına uyan, koşulları iyiye doğru geliştiren özelliğe sahiptir.

3 – Köylü çocukları yükseköğrenime daha kolay geçme olanağı bulmuşlardır.

4 – Bilgi amaç değil araç kabul edilmiştir. Bilgi üretim için, doğanın daha akıllıca kullanılabilmesi için araç olarak kullanılmıştır.

5 – Köy enstitülerinde çağdaş eğitim ilkele-ri uygulanmıştır.

6 – Köy enstitüleri uygulaması 2. Dünya Savaşı yıllarında başlatılmış, kısa sürede gelişmiş, ürün vermeye başlamıştır. Uygulama büyük işler başarmada maddi yetersizliği engel olarak gör-

mek istemenin geçersizliğini göstermiştir.

7 – O günün koşulları içinde bile yılda 2-3 bin köy okulunun yapılabilmesi, devlet halk işbirliği ile büyük işlerin yapılabileceğini göstermiştir.

8 – Yetenekli halk çocuklarının bile eğitimin üst basamaklarına kadar okuyabilmesinin ancak parasız eğitimle olabileceğini göstermiştir.

9 – Yönetime yerleşmiş etkili bir azınlığın halkın uyanmasından korktuğunu, aydınlanmalarını kendileri için tehlikeli gördüklerini meydana çıkarmıştır. Bu azınlığın asıl yüzünü gün ışığına çıkarmıştır. Onların ülke çıkarlarını değil özel çıkarlarını ön planda tuttuklarını göstermiştir.

10 – Ülkemiz de, eğitimimiz de 1946’dan bu yana devrim ilkelerinden uzaklaştıkça uzaklaşma oranında ilerlemesini durdurmuş, görece gerilemiştir.

11 – Büyük kitlenin, en üst basamaklara kadar eğitilerek yönetime ortak olması gerektiğini, aksi halde ehliyetsiz, yeteneksiz kişilerin yönetimine, onların neden olacağı zararlara katlanmak zorunda kalacağımızı göstermiştir.

12 – Köy enstitülerinin açılmasını sağlayan halkçılık anlayışı kapanışından bu yana iktidarlara yön veren siyasal ve ekonomik güçler tarafından uygun bulunmamaktadır. Bu nedenle aynı güçlerin temel felsefesi korunarak köy enstitülerini açmaları beklenemez.

13 – Sistemi kurumlaştıran halkçılık anlayışı egemen kılınmadıkça mevcut okul anlayışı ve zorunlu okul yıllarını uzatmakla çok şeyin değişeceği beklenmemelidir.

“Aslında bütün bu endişelerin ortak noktası, olası bir köylü hareketinin siyasal rejime karşı bir tehdit oluşturması ya da siyasal katılımı sahiden genişletmeye dönük taleplerin çoğalmastıydı. Böyle bir gelişme yönetici seçkinlerin iktidar tekelinin sorgulanması ve tartışılmasına yol açabilirdi.”

Asım Karaömerlioğlu

Köy Enstitüleri

Arifiye Köy Enstitüsü

Süleyman Edip Balkır köy enstitülerine gidecek hazırlıkların yapıldığının farkındadır. Arifiye Eğitim Kursunda görevlendirildiğini öğrenince sonunun Arifiye Köy Enstitüsü müdürlüğüne varacağını kestirir.

Bölgeyi tanıyanlardan öğrendikleri umut kırıcıdır. Adapazarı sapağında kör bir istasyon. Güçlkle ayakta durmaya çalışan birkaç ev bir yana sivrisinek yatağı burası. İnsan değil hayvan da yaşayamaz diye düşünür. Tonguç'a yazar. Yanıt Tonguç'cadır. **“Orada insan varsa köy enstitüsünün de temeli neden oraya atılamaz ki?”**

Arifiye'nin yolu görünmüştür. Tarih 01 Nisan 1940. Arifiye istasyonunda iner trenden. Bekçi Süleyman Efendi karşılar, istasyonun arkasındaki iki katlı eski bir yapının bir odasına konaklaması için götürür. Yorgundur, hemen uyur. Gece, bekçi tarafından uyandırılır. “Müdür Bey, çok yağmur yağdı, her yanı su kapladı.” Hemen kalkar. Bekçinin ve muhtarın da yardımıyla çevrede tavuk, koyun, canlı ne varsa kurtarırlar, kuruluğa toplarlar. Sabah görür ki enstitü kurulacak alan, gölet haline gelmiştir. Kendi olanaklarımızla burası ıslah edilemez diye düşünür, İzmit'e valiye gider. Yanıt gene umut kırıcıdır. “Azizim orası ezelden beri öyledir. Valilikçe yapılabilecek hiçbir şey yok. Yerini değiştirin efendim.”

17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri Yasası çıktıktan sonra Arifiye Köy Enstitüsü ilk açılan enstitüler arasında yer alır. İlk müdür Balkır'dır. Hazırlıklara başlar. Bu sırada çalışmalarını uzaktan izleyen Tonguç'tan bir mektup alır. **“Bu müesseseleri klasik okullara benzetmemek için elinden ne gelirse hepsini yap. Herkes bir defa sersemlesin ki yeni bir vaziyet alabilsin. Halbuki sen görünüşe göre bilinen mektebi hazırlayarak sonra faaliyete geçmek istiyorsun, bu doğru olmaz.”**

Balkır enstitü alanında iki yana koştururken babasıyla birlikte ellerinde bir sepet ağız tadı üzümle ilk öğrencisi Süheyla Emre'nin Enstitüye adım atıvermesi Balkır'ı pek mutlandırdır... Ve onun ardından da öğrenci akımı başlayıverir.

Arifiye Köy Enstitüsü'nün ana yerleşkesi Arifiye'dir. Demiryolu bu yerleşkeyi iki bölüme ayırır: Kuzeyinde fırın, müdür evi, öğretmen evleri, revir, uygulama okulu bulunur. Gü-

neyinde ise ağırlıklı olarak derslikler, laboratuvarlar, kitaplık, yemekhane, kızlar yatakhane-si, geniş meyve ve sebze bahçeleri, kümesler ve ahırlar bulunur... Meyve ve sebze bahçelerinde belki de diyebilirim ki o bölgenin en güzel meyve ve sebzeleri yetiştirilirdi.

Pek kötümser bir gözle o bölgeyi değerlendiren valiye karşın, köy enstitüler dünyanın en güzel eğitim kurumunu oluşturmanın gururunu taşımışlardır yüreklerinde. O güzelim bitek toprakları tarım öğretmenleriyle en güzel değerlendirenler hem kendi gereksinmelerini, hem de yakındaki tugayın sebze ve meyve gereksinmelerini döner sermaye kanalıyla karşılamışlardır.

İşte bu ana yerleşkemizden 800 ile 900 metre daha güneyde Arifiye'ye göre hafif meyilli yeni yerimiz bu yerleşkemizin uzantısıdır... O alan da elektrik santralinden işliklere, çağcıl bir banyodan erkek öğrencilerin yatakhanelerine ve öğretmen evlerine doğru uzanan ve birkaç dersliğin de yer aldığı çok mu çok geniş bir alandır.

Bu denli geniş bir yerleşkeye oturmuş olan köy enstitüsü bununla da yetinmez... Arifiye'nin batısında yer alan, son kerte güzel suyuyla dille-re destan olan Sapanca gölünü de bütün boyutlarıyla değerlendirir. Bu gölün bitmez tükenmez değerini de ilk anlayan Köy Enstitüsü olur... Göl kıyısına yapılaştırdığı balıkeviyle, öğrencilerinin cumartesi pazar günleri gölden yararlanma olanakları yaratılır. Motor ve kayıklarla balık tutularak hem öğrencilerin, hem de Adapazarı halkının balık gereksemeleri ucuz olarak yanıtlanmış olur...

Enstitü bunlarla da yetinmemiş, gölün kuzeyinde çok geniş bir çiftlik oluşturularak çağcıl tahılcılığın önü açılmıştır...

İşte Arifiye Köy Enstitüsü dendiği zaman halkını kucaklayan, ona her yönden yetiştirme, besleme olanakları yaratan, sıcak kollarını açarak onları sarıp sarmalayan halk okullarından biriydi. Bu halk okulları Atatürk'ümüzün halkçılık anlayışının ta kendisiydi...

Nadir GEZER

NOT: 1 – Arifiye Köy Enstitüsünden enstitü döneminde 1111 öğretmen mezun olmuştur.

2 – S.Edip Balkır Tonguç'la en çok mektuplaşan kişidir. 16.7.1937 – 27.7.1959 tarihleri arasında Tonguç'a özel 132 mektup yazmıştır.

Bize Gelen Kitaplar

1. Osman Bolulu: “Bir Gülün Aydınlığında Altmış Yıl (Yalnız Sen).”
2. Özdemir Şarman: “Tekme.”
3. Prof. Dr. Muammer Aksoy: “Atatürk ve Tam Bağımsızlık.” Türk Hukuk Kurumu.
4. Prof. Dr. Muammer Aksoy: “Hukuk ve Siyaset”. Türk Hukuk Kurumu.
5. Halkevleri - Mülkiyeliler Birliği: “Halkın Hakları Forumu.”
6. Halkevleri: Yerel Yönetimler Kriz ve Halkın Hakları (Neoliberal dönüşüm sürecinde belediyeler).
7. Arif Basar: “Anılar Yelpazesinde Mustafa Kemal Atatürk Devrimler.”
8. Mustafa Kemal Yılmaz: “Ben Meclisteyken.”
9. Mustafa Kemal Yılmaz: “Yaban Ellerde Kalkanlar.”
10. Mustafa Kemal Yılmaz: “Umurlu Çiçekleri” (Üç Demet Şiir).
11. Mehmet Aydın: Değişik 11 kitap.

*Bağışlarınız için:
Posta Çeki No: 524699
Ziraat Bankası
Kızılay Şubesi
3902 9247-5003*

26 Şubat 2010
Kanal 12 Diyalog Programı
Gülşen Çandar, Talip Apaydın, Erdal Atıcı

Foça'daki Dinlenme Evlerimizin Kullanımı

Vakfımızın ilk onursal başkanı Sayın Ferit Oğuz Bayır tarafından Vakfımıza bağışlanan Foça'daki üç villanın yaz dönemi kullanım günleri aşağıda gösterilmiştir. İlgilenenlerin Foça temsilcimiz Sayın Mızrak Yılmaz ile iletişim kurmaları gerekmektedir.

(Tlf. 0232.812 27 85 veya 0532 464 92 20)

Not: Villalar hakkında ayrıntılı bilgi bültenimizin 14. sayısında vardır.

Dönemler

1. Dönem	19 Mayıs 2010 – 20 Haziran 2010
2. Dönem	20 Haziran 2010 – 4 Temmuz 2010
3. Dönem	4 Temmuz 2010 – 18 Temmuz 2010
4. Dönem	18 Temmuz 2010 – 1 Ağustos 2010
5. Dönem	1 Ağustos 2010 – 15 ağustos 2010
6. Dönem	15 Ağustos 2010 – 29 Ağustos 2010
7. Dönem	29 Ağustos 2010 – 12 Eylül 2010
8. Dönem	12 Eylül 2010 – 26 Eylül 2010
9. Dönem	26 Eylül 2010 – 29 Ekim 2010

26 Şubat 2010
"Hasan Âli Yücel'i Anma"
İlknur Türkkaan, Zarife Sakarya, Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan
Mahmut Makal

Eğitim Sen Çaycuma Temsilciliği'nden Köy Enstitüleri'nin Kuruluşunun 70. Yılı Anısına; Çaycuma Genelindeki Tüm İlköğretim Okul Kütüphanelerine Kitap

Köy Enstitüleri'nin ilerici, demokrat ve aydınlanmacı geleneğine sahip çıkan Eğitim Sen Zonguldak / Çaycuma'da Köy Enstitüleri'nin kuruluşunun 70. yılı nedeniyle "Köy Enstitüleri ve Kitap" temalı bir etkinlik düzenliyoruz. Eğitim Sen Çaycuma Temsilciliği 19 Nisan 2010 Pazartesi günü, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı'nı temsilen, Köy Enstitülü Nedim Şahhüseyinoğlu ve Mustafa Aydoğan'ın konuşmacı olarak katılacağı "Köy Enstitülerinde Kitap Okuma ve Aydınlanma" başlıklı bir söyleşi gerçekleştirilecek. Köy Enstitülerinin kuruluşunun 70. yılı anısına Çaycuma genelindeki tüm ilköğretim okulu kütüphaneleri ile Çaycuma Halk Kütüphanesi, Çaycuma ADD Kütüphanesi ve Çaycuma Kahvecioğlu Köyü Atatürk Kitaplığı'na setler halinde çocuk kitapları verecek.

İsmet Akyol
Eğitim Sen Çaycuma Temsilcisi

*"Hükümdarların, şunun bunun, milleti esir gibi, köle gibi kullanmaları, bütün vatani kendi özel mülkleri gibi düşünceleri hep milletin bu cahilliğinden istifada edilmesi sayesinde idi. Gerçek kurtuluşu istiyorsak her şeyden önce; bütün gücümüzle bu cahilliği gidermeye mecburuz!!
Atatürk*

*"Köy enstitülerinin kapatılması olayı, Cumhuriyet dönemi uygarlık ve toplumsal kalkınma çabalarına indirilen en ağır darbedir. Kapatma ile bunun nedenleri, Türk kültür ve sosyal tarihinde bir kara leke ve aynı zamanda topluma karşı işlenmiş ağır bir toplum suçudur."
Prof.Dr.Adil İzveren*

"Darül Mualliminden günümüze öğretmen yetiştiren kurumlar."
16 Mart 2010 - A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi
Prof. Dr. Yüksel Kavak, Prof. Dr. Yahya Özsoy, Prof. Dr. Akça Mete,
Prof. İlhan Erdem, Erdal Atıcı, Mustafa Aydoğan
Doç. Dr. Yücel Gelişli

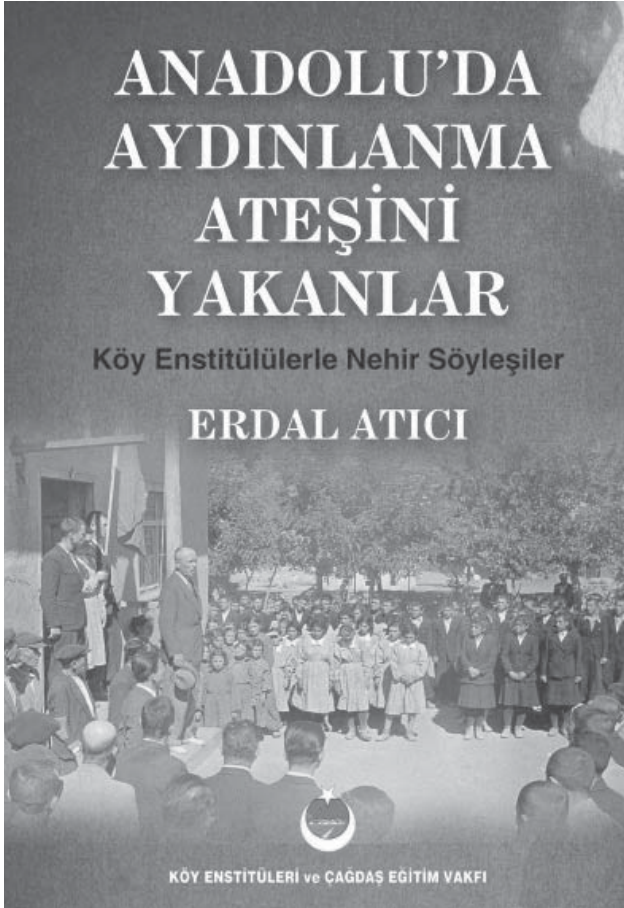
"Darül Mualliminden günümüze öğretmen yetiştiren kurumlar."
16 Mart 2010 - A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi
Doç. Dr. Yücel Gelişli, Prof. Dr. İlhan Erdem, Mustafa Aydoğan
Prof. Dr. Yüksel Kavak

Vakfımızdan Haberler

- Vakfımız “Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 70. Yılına Armağan” olarak iki kitap yayımlandı. “**Anadolu’da Aydınlanma Ateşini Yakanlar**” **Erdal Atıcı**’nın Köy Enstitülü öğretmenlerimizle yaptığı söyleşilerden oluşuyor. “**TBMM Bütçe Görüşmelerinde ve Şura Toplantılarında Köy Enstitüleri**” kitabı ise TBMM ve şura toplantı tutanaklarından hazırlandı. Kitabı **Mustafa Aydoğan ve Erdal Atıcı** hazırladılar.
- 26 Şubat 2010 tarihinde Kanal 12’de Gülşen Çandar’ın sunduğu “Diyalog” programına Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı ve Talip Apaydın öğretmenimiz katıldılar... Programda Köy Enstitülerinde uygulanan eğitim ve günümüz eğitiminin sorunları konuşuldu.
- 16 Mart 2010 Öğretmen Okullarının açılışının 162. yılını kutladık. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ile birlikte yapılan bir etkinlikti bu. Etkinlik, Eğitim Bilimleri Fakültesi Toplantı salonunda saat: 10.00’da başladı. Oturum Başkanlığını Prof. Dr. İlhan Erdem’in yaptığı etkinliğin konuşmacıları: Prof. Dr. Yahya Akyüz, Prof. Dr. Yüksel Kavak, Doç. Dr. Yücel Gelişli ve Vakfımız adına Mustafa Aydoğan’dı...
- 20-28 Mart 2010 tarihleri arasında yapılan Ankara Kitap Fuarı kapsamında “70. Yılında Köy Enstitüler Anlatıyor” başlıklı bir etkinlik düzenledik. Etkinliği Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı yönetti. Konuşmacılar: Talip Apaydın, Nedim Şahhüseyinoğlu ve Hacı Angı. Fuar süresince Vakfımız standında imza günleri yapıldı.
- 31 Mart’ta Ufuk Üniversitesi’nde “Kuruluşunun 70. yılında Köy Enstitüleri ve Ölümünün 50. yılında İsmail Hakkı Tonguç” konulu bir söyleşi düzenledik. Etkinliğin konuşmacıları Mustafa Aydoğan ve Talip Apaydın idi.
- 14 – 15 – 16 – 17 Nisan 2010 tarihinde Kastamonu Üniversitesi öncülüğünde vakfımızın da düzenleyicilerinden olduğu “Köy Enstitüleri Sempozyumu”na Vakfımız adına Erdal Atıcı katılacak. Vakfımız üyelerinden Mustafa Aydoğan, Zeliha Kanalcı, Niyazi Altunya ve Güler Yalçın’ın sempozyumda bildiri sunacakları öğrenildi.
- Halk TV’de 16 Nisan 2010 Cuma günü akşam 20 ve 23 arasında bir saatte, 50 dakika sürecek “**Günümüz Eğitim Sorunları ve Köy Enstitüleri**” konulu bir açıkoturum düzenlenecek... Açıkoturumun konuşmacıları ve saati konusunda çalışmalar sürdürülüyor...
- 17 Nisan 2010’da Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi’nde saat: 14.00’da “**Köy Enstitüleri Eğitiminden Geleceğin Eğitimi-ne**” başlıklı bir etkinlik düzenleyeceğiz. Oturum Başkanlığını Erdal Atıcı’nın yapacağı açıkoturumun konuşmacıları; Osman Şahin, Doç. Dr. Seçkin Özsoy ve Prof. Dr. Zafer Gençaydın... Etkinlik öncesi Haldun Cezayirlioğlu tarafından bir kitap sergisi açılacak, Ali Yalçın müzik dinletisi sunacak...
- 17 Nisan 2010 akşamı saat: 19.00’da Çankaya Belediyesi Vedat Dalokay Kokteyl Salonu’nda “**Geleneksel Köy Enstitüleri Yemeği**” düzenliyoruz. Yemekte 2010 Eğitim Emek Ödülü Zeliha Kanalcı ve Mahmut Makal’a verilecek... Yemek davetiyeleri Vakıf merkezimizden edinilebilir...
- 17 Nisan 2010 Kayseri Egit Der tarafından düzenlenecek olan “**Köy Enstitüleri**” konulu etkinliğe H. Nedim Şahhüseyinoğlu konuşmacı olarak katılacaktır.
- 19 Nisan 2010 Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünde “**Köy Enstitülüler Anlatıyor**” etkinliği yapılacak. Etkinliğin konuşmacıları Ali Dündar, Eyüp Yaşar ve Cavit Alpaslan...
- 23 Nisan 2010 Cuma, saat: 13.30’da **Muğla / Ortaca Eğitim Sen temsilciliği** tarafından düzenlenecek “**Köy Enstitüleri**” etkinliğinde Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı konuşacak...
- Zonguldak Çaycuma Eğitim Sen temsilciliği 19 Nisan 2010’da 65 ilköğretim okuluna Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 70. yılı anısına kitap dağıtacak. Aynı gün akşamı Köy Enstitülü öğretmenlerle okullarda çalışan öğretmenler buluşacak. Eğitim Sen Çaycuma temsilcisi İsmet Akyol’un hazırladığı etkinliğe, Vakfımız adına Nedim Şahhüseyinoğlu ve Mustafa Aydoğan katılacaktır...
- Artvin Belediyesi 17 Nisanda “Eğitim Sorunları ve Köy Enstitüleri” konulu bir açık oturum düzenliyor. Açık oturuma vakfımız adına, Ekrem Kabay ve Prof. Dr. Mehmet Tomanbay katılacaktır. Etkinlik sonunda Ekrem Kabay Vakfımızın plaketi ve Vakıf Yönetim Kurulumuzun teşekkür mektubunu Artvin Belediye Başkanı Dr. Emin Özgün’e takdim edecektir...

“Köy enstitülerinin, köy enstitülü öğretmenlerinin bir hedefi vardı. Köyü kalkındırmak, köylüyü hak ve sorumluluklarının bilincinde olan birer Cumhuriyet yurttaşı yapmak. Bu hedefe ulaşmakta başarılı olacakları anlaşılınca da kapatıldılar.”
Prof. Dr. Rifat Miser

Köy Enstitüleri'nin Kuruluşunun 70. Yılına Armağan

ÇIKTI!
VAKFIMIZDAN EDİNEBİLİRSİNİZ.

Neler Okuyalım

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü

Zeliha Kanalcı

Abdullah Özkucur, 1 Kasım 1937 tarihinde Mahmudiye Köy Öğretmen Okulu'na kaydını yaptırdığı günden, Kasım 1945 Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirdiği güne dek, Çifteler Köy Enstitüsü'nün verdiği sarı defterleri yanından hiç ayırmamıştır. Öğrencilik yıllarında sanki tarihsel günlükler tutuyormuş gibi yaşantılarını günü gününe not etmiş ve bu notları günümüze dek korumuştur. Sonuçta bu notları kuyumcu inceliğiyle işleyerek “Öğretmen Olacağım”, “Köy Enstitüleri Destanı”, “Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü” kitaplarını ortaya çıkarmıştır.

Kitabının önsözünde Özkucur, “Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü kendine özgü konumu, iş içinde, iş aracılığıyla iş için yöntemiyle, demokratik, lâik, özgürlükçü ve halkçı tutumu; çağdaş, gerçekçi ve ilerici düşünce yaşamıyla geleceğin Köy Üniversitesi'nin çekirdeğini oluşturan bir yüksek öğrenim kurumuydu. Bu kurumu tanıtmayı amaçlayan bu yapıtın her sayfasında Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü ve orta bölümü kuran binlerce köy çocuğunun, eğitimci adayının, öğrencinin, öğretmen ve yöneticilerinin ortak beklentileri, coşkuları, mutlulukları, sevinçleri, tasaları ve inanılmaz ölçüde özverileri sergilenmektedir. Bu yapıtı hazırlarken o yıllarda tuttuğum notlardan, belge ve arşivlerden, arkadaşlarımla anlattıklarından ve gönderdikleri belgelerden yararlandım.” diye yazar.

Kitap 424 sayfa olup dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm altı aylık kurs aşamasını, ikinci bölüm kursun Yüksek Köy Enstitüsü'ne dönüşümünü, üçüncü bölüm Yüksek Köy Enstitüsü'nün altın çağını (köy enstitüsü ruhunun şahlandığı yılları), dördüncü bölüm ise kapatılma aşamasını anlatmaktadır. Özkucur, yapıtının her sayfasını gerçek yaşantılara, o ortamda yaşayanların sözlerine, onlarla yaptığı konuşmalara, tuttuğu günlüklere ve belgelere dayandırmıştır. Bu aşamaların her birinin yaşayanlarına kazandırdıkları çalışma alışkanlığı, tutum ve davranışları, iş ahlakı yaşantı içinde verilmiştir. Sayfalar da sözcüklere sinen bu özellikler, değerler yapıtı okuyanlara geçmektedir.

Özkucur, Hasanoğlan'da Enstitü'nün temeli atılırken ilk kazmayı vuranlardandır. O, 1942 yılı Kasım ayında Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün içinde açılan altı ay süreli bir kurstan başlayıp, 1943 yılı Haziran ayında Yüksek Köy Enstitüsü'ne dönüşen ve 1947'de kapanışına dek olan süreçte burada verilen uygarlık ve kültür savaşımının içinde bulunmuştur. O'nun yapıtı bunun için gerçek köy enstitüleri havası, suyu, toprağıyla doğrulmuştur.

Bu yapıtı okuyan ozan Ali Yüce, yaşamı boyunca köy enstitülü olmanın dayanılmaz ağırlığını kişiliğinde taşıyan Özkucur için; “O'na Köy Enstitülü diyorlar. Yanlış. O, bir Köy Enstitüsü'dür.” sözlerini söylemekten kendini alamamıştır. Ünlü yazarımız Mahmut Makal da “Oluşum” adlı aylık dergide yazdığı uzunca yazısının sonunu şöyle noktalamıştır; “Yeni İnsan, Köy Enstitülü çıkışlıların prototipi Özkucur'u kitabından dolayı kutlarım.”

Özkucur, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü kitaplaştıran tek kişidir. Yapıt birçok araştırmacıya ışık tutmakta, Ondan alıntılar yapılmaktadır. Yüksek Köy Enstitüsü'nün önde gelen öğrencilerinden alınan örnekler belgesel niteliktedir. Özkucur mezun olduktan sonra enstitüde kalan asistan ve öğrencilerle yazışmalar yapmış, onlardan aldığı bilgilerle kitabı bitirmiştir. Diğer enstitü mezunlarından aldığı bilgilerle de kitabını zenginleştirmiştir.

Özkucur, kitabını İ.Hakkı Tonguç'a armağan etmiştir. Yapıt, biçem ve dil olarak akıcıdır, şiir tadındadır. Elinize aldığınızda bitirmeden bırakamayacağınız bir kitap.

Özkucur işini seven, işine taparcasına sarılan, özgür düşünen, üretici ve yaratıcı bir kişidir. O da Ali Yılmaz gibi vatani evi bilmiş, yaşamı boyunca insanın insanca yaşayacağı bir dünya özlemiyle çalışmıştır. İş kahramanlarımızdan, ülkü erlerimizdendir. Öğretmenimden yeni yapıtlar okuma dileğiyle.

*** Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü, Abdullah Özkucur, Selvi Yayınları, Ankara-Nisan 1990**

Neler Okuyalım

Köy Enstitüleri Dergisi I-VIII (1945-47)

Mehmet Baklaci

Köy Enstitüsü uygulamasının en önemli ürünlerinden birisi de Köy Enstitüleri Dergisi'dir. Derginin çıkarılması, İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 26 Şubat 1944 gün ve 03847 sayılı yazılarıyla gündeme getirilmiştir. Bu yazının özünde;

a) Köy konusu üzerinde bilimsel araştırmaları yayımlamak,

b) Yapılan araştırmalara rehberlik etmek, köy enstitüleri öğretim kollarına yardım edebilecek metinler vermek, herhangi bir konuda yazma becerisi kazandırmak,

c) Bütün enstitülerin etkinliklerinden birbirlerini haberli kılmak ve faydalandırmak amacıyla derginin çıkarılacağı vurgulanmaktadır.

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü öğretmen ve öğrencilerinin yönetiminde çıkarılmasına karar verilen "KÖY ENSTİTÜLERİ BELLETENİ" isimli bu dergi, daha sonra "Belleten" yerine "Dergi" olarak adlandırılmıştır. Yayın yönetmenliği, yazı bulma ve seçme, dizgi ve de düzeltme işlerinin tümü, Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerinden oluşan "Dergi Kolu"na verilmiş; bu kolun rehberliğini de yüksek kısım edebiyat öğretmeni Sabahattin Eyüboğlu üstlenmiştir. Derginin yazarları, Köy Enstitüsü öğrencileridir. 20 köy enstitüsünden seçilip gelen yazılar, Sabahattin Eyüboğlu'nun başkanlığında toplanan "Dergi Kolu" üyelerince inceleniyor ve yayına hazırlanıyordu. Bu konular üç bölümden oluşmaktaydı;

- Köy incelemeleri,
- Enstitü çalışmaları,
- Haberler.

Köy enstitüsü öğrencilerinden köyde adet ve töreler, toprak ve toprağın işlenmesi, gübreleme, sulama konularında olduğu gibi, tiyatro, edebiyat, müzik, felsefe, sanat konularını işleyen yazılar da geliyor. Bu yazılar dergi kolu

tarafından inceleniyor, süzgeçten geçiriliyor sonra yayımlanıyor.

Dergideki yazılarla öğretmen ve öğrencilerin ilgileri doğa ve doğa olaylarına, köye ve köyü ilgilendiren konulara çekiliyor. Dergi bütün köy enstitüsü öğrenci ve öğretmenlerine gönderiliyor, enstitülerde ders kitabı işlemi görüyor. Böylece enstitüler arasında iş birliği sağlandığı gibi bilgi alış verişi de sağlanıyor.

Dergi içerdiği yazılarla köy enstitüleri hakkında önemli bir kaynaktır. İncelenmesi köy enstitülerini ve toplumsal yapımızı tanımak ve anlamak bakımından önemlidir.

*** Köy Enstitüleri Dergisi, I-VIII, 1945-1947, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı**

Neler Okuyalım

“Köy Enstitülü Delikanlı” ve Anımsattıkları

Ümit Sarıaslan

Üç büyük yazın ustasının adı geliyor aklıma:

Yunus, Nâzım, Fakir... Üçünü de önadlarıyla çağırduğumuz üç büyük kalem ve yaşam ustası. Yunus, insanı ve insandaki “öz”ü çağlarboyu aşınıp- eskimeyecek dirilikte dizelerle ölümsüzleştirdi. *Yaşam iksiri* dedikleri gibi yazınsal iksir süzdü yaşamın ve yaşamların gözelerinden. Nâzım, kapatıldığı “mahpusdamı”nda aşını aşına, yaşını yaşına kattığı Anadolu insanının Yunus’tan taşıyıp getirdiği tüm *derin* özelliklerini bulup bulguladı; ilk elden, birincil gözlemlerle. Mahpusdamını toplu oturum yeri (*forum*) kıldı, mahpusluğu yaşama bahçesi. Hem öğretti hem öğrendi bu *bahçede*. Yazdı, yazdırdı; çizdi, çizdirdi. Kendinin ustasıydı, hayatın ustası oldu, hayatın orta yerinden alınıp içeri tkılmış Anadolu insanlarıyla aynı kalemin sapından tuttular. Kardeşçe bir yazgıyı ve gelecek umudunu bölüşerek. Yazgının cehennemini cennete dönüştürdüler elbirliğiyle. Yunus’tan taşıyıp getirdiğini Anadolu insanının; yeni bir tekne- de yeni bir maya katıp yeniden *düzenledi* dize dize Nâzım. Adının hakkını verdi, mahpusdamını edebiyatımızın en saygın *okuluna* dönüştürerek! Sonra Fakir çıktı geldi *aynı* okuldan! Yunuslayın; gönlü yerde, yüzü güneşlerle güleç, Nâzımca dikeldi durdu o da, *yaşamı c-ezaevine çevirmek için seferber olunan bir zaman diliminde...* Doğuştan öğretmendi, Yunusça bir arınmışlığın mürekkebiyle dolduracağı kalemini ta *Enstitü’de* koydu cebine o da.

Kendilerine yalnızca önadlarıyla seslene gittiğimiz bu üç büyük yazın ve yaşam ustası, Yunus, Nâzım ve Fakir... Her üçü de gökkubbenin sonsuzluğu altında kişiliklerinin hamuruna katılmış insani evrensel duruşla dikeliyorlar zamanın bozkırlarında. İnsanın ve insanlık algısının bozkırlarını yeşerten bir konuşlanmanın öncüleri olarak. Bizim bireysel zamanlarımızın eşliğinden insanlığın ortak tarihsel zamanının sonsuz ufkuna yürüyorlar... Böylesi bir yürüyüşün azığı ve katığı yalnızca umuttur; insana ve insanca olana yalansız inanmadır, dirençtir-güvendir. Üçünü de aynı yolun başında birleştiren de bu eskimez evrensel insanlık yasası; ahlâk algısı ve biçimlenmesidir.

Kendilerine yalnızca önadlarıyla, kapı bir komşumuz, okul ve sıra arkadaşımız gibi içten ve yapmacıksız ünlediğimiz bu üç halkadamını, üç büyük kalemi ardiardına anımsamamızın nedeni; sözü, *sonuncuları* Fakir’in bir kitabına getirmek içindir: “**Köy Enstitülü Delikanlı**”ya... Az yukarıda bir tümceye dik- kat çektim: “yaşamı c-ezaevine çevirmek için sefer-

ber olunan bir zaman diliminde” Nâzımca dikeldiğini söyledim Fakir’in. Boşuna demedim. “Köy Enstitülü Delikanlı”nın girişinde “*Birkaç Söz*” eder Fakir. 1943-1948 arasında Enstitü’de geçen “delikanlılık yılları”na vurguyla. “*Açtıklarına pişman olmuş gibi, on yıl içinde her şeyi ters türs ettiler. Bu yüzden oradaki öğrenciliğimin yarısı cennet, yarısı cehennemdir.*”

“Enstitüye varış”ından, mezun olup öğretmen olarak atanacağı köyüne varıncaya değin geçen süreci, yedi renkli an(ı)larla yüklü yoğun yaşamışlık dilimini anlatır bu kitapta Fakir. Eğitim-öğretimleri ardısıra, Anadolu toprağında yetiştirecekleri *güneşli ağaçlar* için yurda dağılacakları bu çatıda geçen “yarısı cennet, yarısı cehennem” öğrencilik yıllarını... Yarısı niçin cennet, neden öteki yarısı cehennem? sorusuna altlık oluşturacak bir olaylar zinciri, ayrıntı zenginliğiyle... Kavacık Köyü’ne “Başöğretmen” olarak atanacaktır Fakir delikanlı! “*Bir bakıma kendi kendimin başöğretmeni*” olacaktım diyecektir; 5 Ağustos 1948’de başlayacak öğretmenlik serüveni için... Evet, kendi kendisinin “başöğretmeni”, ustası olarak yetiştiler tümü de. Başta, *kendinin öğretmeni* olunmadan yaşamın büyük okulunun *öğrencisi* olunamayaacağı bilinciyle... Bu bağlamda, bir pırıltılı imecenin halayından çözülerek salınsalar da hayatın toprağına, öyleydiler...Yunus’tan, Nâzım’ın köylülerine, Fakir’in kendi kendisinin “başöğretmenliği”ne bu değişmeyecekti...

8 kitaplık “Özyaşam” dizisinin ikincisi olan Köy Enstitülü Delikanlı 351 sayfa, 57 ayrı başlıklı yazı var içinde. Fakir, yazınsal yapıtlarında olsun, düzyazılarında olsun insana ve topluma sorumlu olduğunu hiç unutmadı. Bu sorumluluk, onda yazmanın da, yaşamının da anlamı ve anahtarı oldu. Kitabının başına aldığı o niteleme; *oradaki öğrenciliğimin yarısı cennet, yarısı cehennemdir* değerlendirmesi, yıllar sonra anılan döneme bakan bir kişinin öznel yargısı değildir. Ta öğrencilik yıllarından ağıp gelen bir süreçte, çağının hem tanığı hem “sanığı” olmuş bir insanın ders ve deneyimleriyle giyini bir *tarihsel mirasın* adlandırılmasıdır. Kendinin Başöğretmeni Fakir, daha Enstitü’de iken çizecektir yönünü ve dolayısıyla *yazgısını*. İkinci Dünya Savaşı’nın iyice azgınlaştığı yıllarda içerde (yurtta) altyapısı kurulup-kurumsallaştırılmaya başlanan bir başka savaşın (!) tamtamları çalınmaya başlamıştır. Ucu, Enstitülerin kapatılmasına, bu kurumların yaşamasını güvenceye alacak Toprak ve Tarım Reformu Yasası’nın daha doğmadan boğulması-

na, Enstitü'den yetişenlerin ortalığı toza-dumana bulayarak gelen, cumhuriyeti ve cumhuriyet kurumlarını kör-kötürüm etme saldırısının baş hedefi durumuna getirilmesine uzanan bir karanlık sürece girilmektedir. İktidardaki parti, iktidara gelmesi kesin muhalefet partisinin politika gerecini neredeyse ondan daha sakınmasızca kullanarak, koygunlaşan karanlığa büyük katkıda bulunacaktır. Bu "tünel"de nasıl, ülkenin ve geleceğinin yarısı karanlık, yarısı aydınlıksa; Fakir'in aynı yılların dağdağalı ortamında geçecek öğrenciliğinin de kaçınılmaz, "yarısı cennet, yarısı cehennem" olacaktı. 1948'lerden 1950'lere; sonra 1970 ve 1980'lere... karanlık "yarı"nın aydınlık "yarı"yı; yarı "cehennem" in yarı "cennet" i de yutması için ne gerekiyorsa yapılacaktır...

Köy Enstitülü Delikanlı'nın da içinde olduğu bu "dizi"yle Fakir, anılan süreç; aydınlıkla karanlığın kavgasına yakın tanıklık ve değerlendirmeleriyle ışık tutmaktadır. Bir büyük *Fakir Tarihi*'dir yazdığı, yoğun emekle gövdelenirdiği 8 kitaplık bu dizi. Olaylar ve insanlar bir tarihçi dikkati ve gözlem zenginliğiyle zamanın eytişimi içinde, yazının yaşama harmanlanmış sıcaklığı hep gözetilerek işlenmiştir. Sanki, yazın dünyamıza armağan ettiği onca değerli yapıta bir derin arka alan kurar gibi... İnsani ve toplumsal atkısı-çözgüsüyle bu Fakir Tarihi, diğer tüm yazınsal yapıtları bir yana; tek başına bir yazarın üretip gövdelenireceği başlıbaşına bir *kitaplık*; has emek işi bir tarih ve toplum ansiklopedisidir.

Kitap, yazdıklarının da *varlık kaynağı* Anasını Akçaköy'de bırakıp atandığı köye, Kavacık'a gitmek üzere çantasını topladığı bölümle sona erer. Bu "sona eriş"e sarsıcı ve sarsıcı olduğu kadar da insanca bir fotoğraf ekleyerek... Nasıl?.. Fakir'i yazının başında, kendisi gibi yalnızca önadlarıyla ünlediğimiz Yunus ve Nâzım'la birlikte anımsayışımın bir başka temel nedeni daha var. Fakir de şairdir, *Gönen Köy*

Enstitüsü'nün şairi hem de. **Tonguç**, okula uğradı da, "Haydi artık şiir dinlemeye geldi sıra!" dedi mi, adı ilk ağızda ışılan adamdır "*Gönen Mektubu*"nun şairi. Yazıya, dolayısıyla yaşama şiirle başlayıp, yaşamın ve yaşamaların şiirini, olagidenin alacakaranlığında hiç karartmayan bir şair hem de. Çiçeği burnunda şair "Başöğretmen" okuldan ayrılırken, en son, *Gorkilerin, İstratilerin* sayfalarından kopup gelmiş, **Motorcu Fethi Usta**'ya uğrar. Okul içinde okuldur onun işliği de... 7 ay süren sıtmalı ve coşkulu bir imeceyle Enstitü'ye elektriği getiren adamdır Fethi Usta, masasının üstü kitap doludur. Fakir bu işte de onun *başyardımcılığı*nı yapmıştır. Dahası, ustasının komutuyla şalteri ilk kez indirerek Enstitü'yü yıldızlı göklerin ışığını aratmaz bir aydınlığa kavuşturmak onuru da Fakir'indir. **Cilavuz**'dan **Çifteler**'e oradan **Gönen**'e suda uyuyan elektriği süzüp de okulun avlusuna, çatısı altına taşımak işi *destanları* çağrıştırır bir serüvendir. İşte o *Promete soylu* Fakir de bu yüzdendir ki, okuldan ayrılırken en son Fethi Usta'nın, bu içi-dışı ışıklarla yıkanmış adamın (artık *şakacıktan* değil gerçekten) elini öpecek, yanağına süzülen gözyaşlarını gizleyemeyecektir.

Köy Enstitülü Delikanlı, yurdun yapıcı ve yaratıcı gücünü toprağa vermek isteyenlerin bütün ışıkları söndürmek; söndüremediğini sindirmek için seferber oldukları bir *zaman tüneline* diplomasını alacak ve Enstitü'den ayrılacaktır. **Gönen Köy Enstitüsü** okul kitaplık görevlisi, Enstitü şairi "delikanlı"nın bu yazılarını okuyunca insan, bir kez daha görülüyor ki, o *tünelden* çıkabilmiş değiliz daha!..

(* Özyaşam, Köy Enstitülü Delikanlı, Fakir Baykurt, Papirüs Yayınları, 1. Basım, Nisan 1999 İstanbul.

ANKARA KİTAP FUARI "KÖY ENSTİTÜLÜLE KONUŞUYOR ETKİNLİĞİ, SOLDAN NEDİM ŞAHHÜSEYİNOĞLU TALİP APAYDIN, ERDAL ATICI, HACI ANGI

ANKARA KİTAP FUARINA KATILDIK. ALİ KINACI, ERDAL ATICI, HACI ANGI VE DUDU ANGI

Şiir köşesi

AYDIN MISIN?

RIFAT ILGAZ (1968)

Kilim gibi dokumada mutsuzluğu
Gidip gelen kara kuşlar havada
Saflar tutulmuş top sesleri gerilerden
Tabanında depremi kara güllelerin
Duymuyor musun

Kaldır başını kan uykulardan
Böyle yürek böyle atardamar
Atmaz olsun
Ses ol ışık ol yumruk ol
Karayeller başına indirmeden çatını
Sel suları bastığın toprağı dönüm dönüm
Alıp götürmeden büyük denizlere
Çabuk ol

Tam çağı işe başlamanın doğan günle
Bul içine tükürdüğün kitapları yeniden
Her satırında buram buram alın teri
Her sayfası günlük güneşlik
Utanma suçun tümü senin değil
Yırt otuzunda aldığın diplomayı
Alfabelik çocuk ol

Yollar kesilmiş alanlar sarılmış
Tel örgüler çevirmiş yöreni
Fırıl fırıl alıcı kuşlar tepende
Benden geçti mi demek istiyorsun
Aç iki kolunu iki yanına
Korkuluk ol

KÖY ENSTİTÜLERİ VE ÇAĞDAŞ EĞİTİM VAKFI

Mithatpaşa Cad. 62/21 Yenişehir / ANKARA

Tel&Faks: 0312 425 24 68 - Tel: 0312 419 36 34

<http://www.koyenstitulerivakfi.org.tr>

Yayının Adı	Köy Enstitüleri
Yayının Türü	Yaygın Süreli Yayın
Yayın Şekli	2 Aylık - Türkçe
Yayın Sahibi	Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Adına ERDAL ATICI
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü	ALİ KINACI
Yayın İdare Adresi	Mithatpaşa Cad. 62-21 YENİŞEHİR / ANKARA
E-Mail	kevakfi@gmail.com
Basım Yeri	Merdiven Reklam Tanıtım GMK Bulvarı Özveren Sk. No: 13/14 DEMİRTEPE - ANKARA Tel: 0312 232 30 88 • merdivenreklamtanitim@gmail.com